Autor Guste Santini
Nedjelja, 11 Studeni 2001 22:47

Teroristički napadi su značajno ubrzali privrednu recesiju u svijetu koja se je ionako očekivala. Postoji opravdana bojaznost da se recesija produbi i da umjesto kratkoročnog konjukturnog ciklusa «uđemo» u dublju (dugoročniju) krizu za koju nije spremana svjetska privreda. Izlaz se nameće sam po sebi: liberalizirati svjetsku trgovinu kako bi se povećala razmjena i prema tome dinamizirala privredna aktivnost. Lijepo rečeno i lijepo zamišljeno ali neostvarivo.

Odnos razvijenih i nerazvijenih u uvjetima slobodne trgovine samo se pogoršava na teret nerazvijenih. Još je Otac svih ekonomista Adam Smith govorio kako treba strojeve iz Škotske preseliti u Englesku jer je tamo veća učinkovitost. To je poznata priča i čitaocima ovih stranica jer sam ne jednom pokazao da kriza za ravijene znači smanjenje štednje i tek u manjoj mjeri životnog standarda. Kod nerazvijenih kriza znači povećanje siromaštva. Te dvije veličine nisu u socijalnom pogledu usporedive ma koliko ih prevodili u izraze koji se objektivno mogu uspoređivati. Moj primjer plime i oseke jasno to pokazuje.

Da ponovim. Ako promatramo kretanje plime i oseke vidjet ćemo da se u vrijeme oseke najprije otkriva površina bliže kopnu (većeg plićaka) i tako se «otkirvena» površina povećava dok traje oseka. Plima pokazuje upravo suprotna kretanja. Promotrimo li presjek kretanja oseke vidjet ćemo da dobijamo trokut određen konfiguracijom tla i razinom mora u vrijeme najveće plime. Odredimo li okomicu od razine mora do dna kao veličinu dohotka per capita tada je jasno da su nerazvijeni prvi koje otkriva «oseka» i zadnji koje «pokriva» plima. Razvijeni neće možda ni biti «otkriveni» i ako budu to će biti tek nakratko. Zašto je to bitno? To je bitno iz prostog razloga jer time određujemo vrijeme recesije s obzirom na visinu dohotka per capita. Drugim rječima što je neka zemlja nerazvijenija duže će podnositi tegobe krize i tek privremeno zadovoljstvo poleta. Kod razvijenih zemalja je savim drugačije stanje. One će tek privremeno i s manjim udarom provesti vrijeme depresije dok će im vrijeme poleta duže trajati. Ovo je sasvim jasno ako pretpostavimo da je smanjenje privredne aktivnosti linearno (u realnom životu to nije moguće pretpostaviti). Položaj pojedinca od 30.000$ dohotka je sasvim drugačiji nego položaj pojedinca od 4.500 $. U jednom i drugom slučaju linearna stopa od 10% imat će sasvim različit učinak iako će u prvom slučaju smanjenje od 3.000 $ iznositi dvije trećine dohotka pojedinca od 4.500$ koji će svoj dohodak smanjiti za «svega» 450$. Ponašanje pojedinca na različitim nivoima dohotka je različito što je poznato. U praksi će se dohodak nerazvijenih realno više smanjiti ne samo kao postotak već i zbog dužine vremena trajanja recesije kao što sam to već pokazao.

Očito proizvodne mogućnosti Zemlje su grandiozne i smanjenje privredne aktivnosti za samo nekoliko postotaka izražava se u bilijunima dolara. Što bi se sve moglo učiniti na ovoj našoj planeti sa nekoliko bilijuna dolara dobara i usluga koja se neće proizvesti zbog današnje depresije. Dnevno umire 18.000 djece od gladi. Kod starijih taj je podatak još porazniji. Koja i kakva će biti blagodat od liberalizacije trgovine za tu sirotinju koja se kao proporcija svakim danom povećava? Liberalizacija: Da!, ali na drugim osnovama. Naprosto nije moguće predvidjeti činjenicu da se povećava indeks koncentracije raspodjele bogatsva i dohotka u svijetu. Razvijeni su razvijeniji a nerazvijeni nerazvijeniji. Potrebna je pomoć nerazvijenima kako bi razvijeni opstali. Ponovit ću izjavu pokojnog predsjednika J.F.Kennedya koji je jednom rekao: «Ako društvo nije u mogućnosti pomoći mnogobrojnim siromasima neće biti kadro ni spasiti malobrojne bogataše.»

Hrvatska će djeliti sudbinu nerazvijenih zemalja. Kriza za Hrvatsku znači smanjenje ionako nedovoljne privredne aktivnosti. Ovo znači smanjene mogućnosti rješavanja krucijalnih problema. Ovo znači produbljenje socijalnih tenzija. Ovo, nadalje, znači da je potrebno dramatično izmjeniti ekonomsku i svaku drugu politiku kako bi se postojeće tenzije smanjile i kako se iste ne bi sutra povećale. Nakon krize koju ćemo ozbiljno «osjetiti» promjena pristupa rješavanje ekonomskih problema daje nam šansu za razvoj. Na nama je da se odredimo da li ćemo nastaviti postojećom «filozofijom» i postati čista periferija u Europi ili ćemo mjenjati pristup i postati aktivni sudionik svjetskih procesa. Prvo nazivam Hrvatska kao objekt a drugi pristup Hrvatska kao subjekt. Poruka Biskupske konrferencije je podrška promjenama i na vlasti je da je iskoriste. O mogućem putu sam pisao na ovim stranicama i to ne bi ponavljao. Osim toga «EKONOMJA/ECONOMICS» u svom drugom broju osmi put razmatra «EKONOMSKU POLITIKU» i upravo pritanje: Kako iz krize? - joj je podnaslov.